

Vergaderjaar 1993–1994 Nr. 111c

21 893

Vaststelling van regels met betrekking tot de verevening van pensioenrechten bij echtscheiding of scheiding van tafel en bed (Wet verevening pensioenrechten bij scheiding) en daarmee verband houdende wijzigingen in andere wetten

NADER VOORLOPIG VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR JUSTITIE¹

Vastgesteld 5 april 1994

De memorie van antwoord gaf aanleiding tot het formuleren van de volgende opmerkingen en vragen.

De leden van de **CDA**-fractie memoreerden dat in de lijst van de minister-president van 19 januari 1994² staat dat de regeling door de ontlasting van de rechterlijke macht een bezuiniging oplevert. Deze leden vroegen of deze opmerking alleen geldt voor wetsvoorstel **22170** (Wijziging van enige bepalingen van het voorstel van wet houdende wijziging van bepalingen in het Burgerlijk Wetboek in verband met de regeling van de limitering van alimentatie na scheiding), of slaat dit ook op het onderhavige wetsvoorstel? Indien deze vraag bevestigend wordt beantwoord, waarop is die stelling dan gebaseerd?

De leden van de fractie van **D66** sloten zich bij deze opmerking aan. Zij voegden de vraag toe of niet veeleer een grotere werklast te verwachten is inzake verlenging van alimentatie en in onbepaald grote mate inzake de pensioenverevening.

De leden van de fractie van de **PvdA** vroegen of zij het goed begrepen hadden dat de staatssecretaris overweegt, indien het voorstel door de Eerste Kamer zou worden aanvaard, de wet per 1 januari 1995 in werking te laten treden. Dit zou ook betekenen dat de wet limitering van alimentatie na scheiding, uiteraard ook onder het voorbehoud dat het voorstel door de Eerste Kamer wordt aanvaard, eerder in werking zou treden. Ziet de staatssecretaris dit als een probleem?

In het voorlopig verslag hadden deze leden gevraagd hoe in de rechtspraak na het arrest Boon/Van Loon, naar de mening van de staatssecretaris, met de verrekening van pensioenrechten rekening is gehouden. Zij meenden in de memorie van antwoord nog geen echt antwoord te mogen bespeuren. Het arrest is deze leden ook bekend. De vraag was er echter op gericht te vernemen in hoeverre dit arrest in de praktijk is «omgezet». Derhalve wilden zij hier hun vraag herhalen.

Verder zouden zij graag zien dat de staatssecretaris op de mogelijkheid van verevening van pensioenrechten ingaat voor:

- a. diegenen die vóór 27 november 1981 zijn gescheiden, maar van wie

¹ Samenstelling:

Fleers (CDA), Glasz (CDA), Wagemakers (CDA), (voorzitter), Mastik-Sonneveldt (PvdA), Van Veldhuizen (PvdA), Glastra van Loon (D66), Vriesekoop (D66), Heijne Makkreel (VVD), Talsma (VVD), Bolding (GroenLinks), Holdijk (SGP), Schuurman (RPF), Veling (GPV).

² Deze lijst is ter inzage gelegd op het Centraal Informatiepunt onder griffienummer 112242.

de boedelscheiding eerst na die datum heeft plaatsgevonden;

b. diegenen die na Boon/Van Loon zijn gescheiden, maar vóór de inwerkingtreding van de wet en voor wie geen pensioenverrekening is geregeld d.w.z. diegenen die in koude uitsluiting zijn getrouwd (1) of diegenen die in onwetendheid hun recht op verrekening met zoveel woorden hebben prijsgegeven (2).

Ook zouden deze leden nog eens graag een nadere argumentatie van de staatssecretaris vernemen over de vraag waarom de periode van scheiding van tafel en bed niet wordt «meegeteld» bij de verrekening van de pensioenrechten. Immers deze periode is toch duidelijk vaak een overgangssituatie en ook als zodanig gecreëerd, hetgeen al tot uiting komt door het feit dat in die periode niet opnieuw getrouwd kan worden.

De leden van deze fractie stelden er toch wel prijs op, om vóór de behandeling van de wet in deze Kamer enig zicht te hebben op de kosten die de pensioenuitvoerder t.a.v. de verevening in rekening zullen kunnen brengen. Kan hierop worden ingegaan?

Wanneer wordt het advies verwacht van de Verzekeringskamer m.b.t. de nadere verrekeningsregels op grond van artikel 7, vierde lid en artikel 10 en het op te stellen formulier?

Tot slot zouden deze leden willen vernemen hoe de regeling van artikel 12, tweede lid zich, vanuit de positie van de pensioenuitvoerders bezien, verhoudt met de algemene bepaling van artikel 6:37 BW en art. 6:34 BW.

De leden van de fractie van **D66** zeiden de staatssecretaris dankbaar te zijn voor de gegeven antwoorden. Niettemin blijven er vragen, allereerst die met betrekking tot de rechtmatigheid van de artikelen 11 en 12 (amendementen-Soutendijk-Kalsbeek). De rechtmatigheidsvraag betreft vooral de rechtszekerheid. Het antwoord van de staatssecretaris benadert dit vraagstuk voornamelijk door middel van het in de juridische literatuur niet onbekende onderscheid tussen eerbiedigende werking, onmiddellijke werking en terugwerkende kracht. Maar in dit min of meer ludieke juridische spel zijn verschillende definities van de begrippen mogelijk. Zo kan men al deze vormen zien als specifieke vormen van het genus terugwerkende kracht. Al deze vormen betreffen het terugwerken der wet, de vroegere rechtsverhouding en de huidige.

Hoe interessant het juridisch spelkarakter van die onderscheidingen ook moge zijn, de terugwerkende kracht in zijn algemeenheid blijft oproepen de vraag naar de aantasting van de rechtszekerheid en hiervoor geldt de rechtmatigheidsvraag.

Deze vraag zouden deze leden naar de realiteit willen terugbrengen. Artikel 12 betreft alle huwelijken (duur 18 jaar en een kind) die vóór het pensioenarrest van 27 november 1981 door scheiding ontbonden zijn. De staatssecretaris spreekt hier van «een beperkte categorie». Maar deze categorie reikt diep in de geschiedenis van huwelijk en huwelijksrecht en kan thans nog mensen betreffen die tussen de jaren dertig en de jaren zeventig huwden, niet meer samenleefden en (vaak pas na de wet van 1971) scheidden. Betreft artikel 12 vooral oude tot zeer oude mensen? Konden deze thans realiter nog op pensioenverevening rekenen? In welke verwachting ten aanzien van pensioen leefden vrouwen? In welke verwachting ten aanzien van pensioen leefden mannen? Bestond er in de jaren dertig en daarna een notie van pensioenverevening in zodanige mate dat hieruit een rechtsverwachting ontstond dus dat men pensioenverdeling redelijkerwijs kon verwachten? Waaruit bleek die dan? Kan de staatssecretaris die rechtsverwachting aantonen?

Het feit dat er geen pensioenverevening bestond werd nogal eens opgevangen door een voortzetting van de alimentatie. Rekent de

staatssecretaris zo'n alimentatiebetaling ook tot de omstandigheid van artikel 12 dat «reeds aantoonbaar rekening is gehouden met...»?

Zal het hier vooral kleine pensioenen betreffen? Heeft de vermindering met een kwart van zulke pensioenen gevolgen voor de bestaanszekerheid? Heeft die vermindering gevolgen voor sociale uitkeringen?

Voor de rechtsgrondslag van de pensioenverevening wordt uitgegaan van een «gezamenlijke inspanning» van de echtelieden. Bij oude tot zeer oude huwelijken waarover artikel 12 gaat, was er vaak een feitelijke scheiding na enkele jaren, maar de wet liet scheiding pas toe na oktober 1971. Op deze wijze werd huwelijksduur van 18 jaar wel zeer kunstmatig verkregen. Kan de rechter in die gevallen de formele huwelijksduur toetsen aan de feitelijke, zulks op grond van de gezamenlijkheid der inspanning?

Met betrekking tot artikel 11 stelt de staatssecretaris dat partijen na het pensioenarrest in 1981 «ruimschoots de gelegenheid hebben gehad» hun huwelijksvoorwaarden aan te gaan of te wijzigen. Deze leden hadden echter de indruk dat het pensioenarrest juist inhield dat vermogensuitsluiting pensioenuitsluiting betekende? Men had daardoor toch juist geregeld wat door artikel 11 thans eenzijdig gewijzigd wordt? Bij vermogensuitsluiting hield «de impliciete keuze» waarover de staatssecretaris spreekt, na 27-11-81, toch juist in dat er geen pensioenverevening zou zijn?

Na deze vragen betreffende de rechtmatigheid wilden de leden van de fractie van D66 enkele vragen stellen met betrekking tot de rechtvaardigheid in concreto, zoals deze vragen ook in vele brieven naar voren zijn gebracht:

– als de vrouw haar ouderdomspensioen geniet en kinderen had, de man nooit alimentatie betaalde, noch voor haar noch voor de kinderen, kan het amendement-Soutendijk-Kalsbeek dan ongeclausuleerd worden toegepast?

– als de man (vijfenzeventig jaar, gewezen klerk) een klein pensioen heeft en de vrouw is gefortuneerd, kan artikel 12 dan ongeclausuleerd en zonder matiging worden toegepast?

– een gepensioneerde betaalt volgens het pensioen-arrest van 1981 aan zijn tweede echtgenote dus óók berekend over de periode vóór zijn tweede huwelijk. Zijn eerste huwelijk werd ontbonden vóór 1981; hierover zal hij conform artikel 12 25% moeten afstaan.

Wil de staatssecretaris de rechtvaardigheid in deze gevallen motiveren?

Hoeveel procedures zijn te verwachten naar aanleiding van deze nieuwe wet? Wat betekenen deze procedures voor de justitiabelen die doorgaans op leeftijd zijn?

De staatssecretaris antwoordt dat niet alle pensioenregelingen onder deze wet vallen en dat het hier alleen pensioenen in een collectieve regeling betreft. Is deze ongelijkheid te rechtvaardigen? Zo ja, op welke wijze?

Waarom wordt bij de berekening afgeweken van het sinds het pensioenarrest ingeburgerde systeem van verevening mét het nabestaandenpensioen? Het antwoord van de staatssecretaris in deze vonden de leden hier aan het woord niet bevredigend. De grondslag van de pensioenverevening was nu juist de gezamenlijke inspanning, dus ook de gezamenlijk opgebrachte pensioenpremie; dan dient het nabestaandenpensioen toch in de verevening te worden begrepen zoals dat nu krachtens het pensioenarrest gebeurt?

De leden van de fractie van de **VVD** merkten op dat zij gevraagd hadden een uiteenzetting te geven omtrent de verenigbaarheid van het verdedigen van artikel 12, tweede lid, van het thans voorliggende voorstel met de beschouwingen die de regering op blz. 31 van de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer heeft gegeven. Zij hadden tot hun spijt niet kunnen constateren dat aan deze vraag in de memorie van antwoord zelfs maar de geringste aandacht is besteed. Evenmin is gereageerd op hun opmerking met betrekking tot artikel 69 onder d van de Overgangswet Nieuw BW, c.q. het rechtszekerheidsbeginsel zoals o.m. neergelegd in het Statuut voor het Koninkrijk. Zij zouden het op prijs stellen als op de vermelde vraagpunten alsnog wordt ingegaan.

Voor het overige stelden zij zich voor op de gegeven antwoorden, waarvan zij met belangstelling hadden kennis genomen, bij de openbare behandeling te reageren.

De leden van de **SGP**-fractie meenden, met de leden van de fracties van **RPF** en **GPV**, te moeten concluderen dat degenen die in koude uitsluiting getrouwd waren en tussen het pensioenarrest van de Hoge Raad (1981) en de inwerkingtreding van de wet zijn gescheiden, géén recht op verrekening hebben. Zij stelden de vraag of voor hen op basis van het wetsvoorstel alsnog een regeling getroffen kan worden. Zij meenden dat immers in alle redelijkheid moet worden aangenomen dat ook voor hen de koude uitsluiting geen belemmering zou mogen vormen voor pensioenverevening. Voor het probleem dat het toekennen van dit recht aan deze vrouwen een vorm van terugwerkende kracht zou betekenen, zou huns inziens een oplossing naar analogie van artikel 12 van de wet moeten worden geschapen. Zij vroegen in dit verband ook om een reactie op de bijdrage van prof. mr. A.L.M. Soons in het tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht, 1993, nr. 9.

Wat betreft het criterium dat het huwelijk tenminste 18 jaar geduurd moet hebben en dat er tijdens het huwelijk één of meer kinderen waren, merkten de leden hier aan het woord het volgende op. Deze criteria zijn zo meenden zij, in de wet opgenomen om daarmee inhoud te geven aan de min of meer abstracte begrippen redelijkheid en billijkheid. Zij vroegen of dit niet ten koste van de rechtvaardigheid is gegaan. Is de huwelijksduur niet ondergeschikt aan het criterium van het verzorgen van één of meer kinderen, zo vroegen zij. Zij meenden daarom dat het criterium van het verzorgen van één of meer kinderen voldoende zou zijn om de doelgroep af te bakenen.

De voorzitter van de commissie,
Wagemakers

De griffier van de commissie,
Hordijk